

Ramon Basil, músic, compositor i director de coral

Música i associacionisme a Figueres a finals del s. XIX i principis del XX

La Cobla Ciutat de Girona, mitjançant l'edició de diversos CD, recupera el patrimoni musical dins el programa Fonoteca de la Cobla. Aquest 2016, tots els esforços s'han centrat a recuperar el llegat de qui ha estat la baula de la nissaga Basil.

INÉS PADROSA > TEXT

Per entendre la figura de Ramon Basil cal tenir en compte el context sociològic i cultural de la ciutat de Figueres a la segona meitat del s. XIX i el primer terç del s. XX.

Al llarg de la història, la comarca de l'Alt Empordà i la seva capital han patit els efectes de la seva situació fronterera, tant des del punt de vista econòmic i demogràfic com polític. Convé parlar dels aspectes positius que proporcionà aquesta situació estratègica, aspectes que redundaren a favor de l'absorció dels corrents ideològics estrangers i que incidirien en l'adscripció als ideals republicans. Aquestes circumstàncies, unides als costums i a la manera de viure d'aquest període, afavoreixen la potenciació de la cultura envers les classes menestrals i obreres mitjançant l'associacionisme.

Una de les activitats que influirà en el desenvolupament de les seccions artístiques i musicals i de declamació serà la derivada de la creació del Teatre Principal, inaugurat el 1850, tan sols tres anys més tard que el Teatre del Liceu de Barcelona. En el Teatre Principal es fan representacions teatrals, òperes, concerts i recitals de companyies foranes i de la mateixa ciutat, en les quals la música i les agrupacions corals són un element primordial.

A la primera dècada del segle XX s'experimenta una gran difusió de la música i del cant, circumstància que propicia la creació d'agrupacions corals

ARXIU PARTICULAR DE JOAN ALBERNI

>> *Ramon Basil i Burjó
(Figueres, 1866 - 1938).*

Durant l'últim terç del s. XIX, Figueres és una ciutat activa en la qual sorgeixen i coexisteixen nombroses associacions. D'entre totes, les de més llarga vida seran el Casino Menestral, la Societat Coral La Erato i l'Sport Figuerense. La majoria disposen de les corresponents seues socials per repre-

>> *El Cor de la Societat Coral Erato (1910).*

sentar obres de teatre o acollir celebracions, concerts i vetllades literàries i musicals, i gaudeixen també de formacions corals i orquestres.

Música militar i religiosa

Per altra banda, Figueres disposa de la plaça forta del castell de Sant Ferran, on es crea una banda militar. Serà després de la Primera República, a l'època de la Restauració, quan la institució gaudeix de banda militar pròpia: la primera pertany al Regimiento Aragón; al cap dels anys gaudirà de la del Regimiento Asia, però serà la banda militar del Regimiento San Quintín la de més anomenada. D'aquí sorgiran vocacions musicals, i reconeguts músics en formaran part: és el cas del mestre Francesc Civil Castellví (1895-1990), o del mestre Antoni Juncà (1875-1952), que en el bienni 1904-1905 forma part de la Banda del Regimiento Asia, i en els anys 1918-1924 és director de la banda del Regimiento San Quintín.

La música religiosa va tenir també un paper destacat amb la Capella de Música de la Parròquia, l'Schola Cantorum, en la qual el mestre Isidre Lleys va desenvolupar una labor rellevant en la formació de nombrosos músics. Per altra banda, Felip Cervera va dirigir el cor de l'Associació de Música Santa Cecília (1909).

Societats corals i orfeons

A la primera dècada del segle xx s'experimenta una gran difusió de la música i del cant, circumstància que propicia la creació d'agrupacions corals, i es componen peces musicals i himnes per donar més relleu a la vida social i política. Les entitats i els moviments associatius són el focus des del qual es projectarà la música, i esdevenen protagonistes d'un gran servei social d'intercanvi. És en aquest període en què sorgeixen tres formacions corals cabdals.

La Societat Coral La Erato neix l'any 1862, i és el resultat de la fusió de les seccions corals dels casinos Menestral, de l'Artístic i del Figuerenc. En els seus inicis, el cor estava constituït per uns cinquanta coristes, i alguns dels directors foren destacats músics, com Gabriel Cotó, Pep Ventura, Benet Ventura, Felip Cervera —que n'estigué

al capdavant des de 1909 a 1919— o el mateix Ramon Basil, que hi va estar vinculat els anys 1905-1908.

L'Orfeó Art i Pàtria neix el gener de l'any 1909, amb la intenció d'aportar aires nous als afiliats de la Lliga d'Acció Social —posteriorment, El Patronat de la Catequística—, sota la direcció del mestre Pere Codina. Els orfeonistes solien ser persones de caire conservador i amb lligams amb els ambients religiosos. A partir de 1910 n'esdevé director el músic peraladenc Josep Serra, tasca de la qual s'ocupà fins al 1915. El mes de desembre de 1916 l'Orfeó es va dissoldre.

L'Orfeó Germanor Empordanesa es constitueix el 15 d'abril de 1914 a redós del Casino Menestral, quan Emili Pallissera era el president de l'entitat i Simó Gratacós el primer mestre-director. Sorgeix com a cor —en els inicis el constituïen 50 coristes—, i l'any 1917 passa a ser orfeó i a anomenar-se Orfeó Germanor Empordanesa. Al cap de tres anys de la seva constitució l'orfeó està constituït per 130 cantaires.

Ramon Basil

Ramon Basil Brujó (Figueres, 2 de maig de 1873 - 3 d'abril de 1938) viu i comparteix algunes iniciatives lúdiques i culturals d'aquest període. Sigui per tradició familiar, sigui per les seves in-

Ramon Basil viu i comparteix algunes iniciatives lúdiques i culturals d'aquest període. Va formar part de diverses associacions ciutadanes

>> *L'Orfeó Art i Pàtria dirigit per Josep Serra en una visita a Peralada.*

quietuds personals, va formar part de diverses associacions ciutadanes, circumstància que li va permetre establir contacte amb tota l'escala social de la ciutat, des d'empresaris a menestrals i, de manera particular, amb músics, literats i actors.

Ramon era el fill petit de Josep Maria Basil —músic de professió nascut a Cadaqués—, qui el deuria introduir en la solfa i en l'ambient musical, igual que al seu germà Frederic, que, dotze anys més gran que ell, tocava el contrabaix. Tot i això, a l'adolescència va ampliar els seus estudis musicals al Conservatori del Liceu, a Barcelona.

Des del punt de vista professional es trobava vinculat a la notaria de Salvador Dalí Cusí (1872-1950), de la qual amb els anys va arribar a primer pasant. Però serà per les activitats musicals complementàries per les quals passarà a formar part de la microhistòria figuerenca i empordanesa.

Se sap que en Ramon va ser un virtuós en la interpretació de la flauta travessera, que va formar part de petits grups musicals, i s'ha dit, també, que

va ser membre de l'orquestra Mendocza. Però ben segur que el seu renom prové de la direcció de la principal agrupació coral de Figueres de l'època, el cor de La Erato, i de compondre peces musicals i d'arranjar-ne d'altres, entre les quals hi ha les sarsueles romàntiques per a grups.

Ramon Basil esdevé una baula important a la nissaga de músics: Basil (Josep i Frederic) i Bassagañas Basil (Josep i Ramon), que madura en el seu fill Francesc (1905-1975).

Fou precisament a la capital de l'Alt Empordà on el mes d'abril de 1917 es reuniren una seixantena de músics amb la intenció d'articular el Sindicat Musical de la Província per tal de defensar i emparar els seus drets

Ramon Basil i la Societat Coral La Erato

En relació amb el biografiat localitzem Josep Basil, qui l'any 1864 consta com a director temporal del Cor de la Societat Coral La Erato; al cap de vint anys, el seu germà Frederic Basil (1861?-1920) desenvolupa el càrrec de director de l'entitat en el decurs de les temporades 1884 i 1885. Pel que fa a en Ramon, primerament deuria introduir-s'hi com a cantaire per assumir-ne la màxima responsabilitat després de Camil Lloret, en els anys que van de 1905 a 1908 i, després del període de Felip Cervera, l'any 1919, de nou reprèn la tasca. Deixa el càrrec el mes d'abril de 1932. Durant aquest període el nombre de participants no arribava a la quarantena.

Gràcies a la llarga vinculació de Basil amb La Erato gaudim d'un bon nombre de partitures musicals que es trobaven preservades a l'arxiu de l'entitat, la major part ballables, entre les quals es troben els títols de balls vuitcentistes. En el CD recentment editat es pot gaudir de la recuperació de sardanes i ballables.

Ramon Basil i el Círculo Apolo Figuerense

El Círculo Apolo va ser una associació recreativa que tenia com a finalitat el foment de la lectura, de les funcions teatrals líriques o d'esbarjo i l'organització de balls i concerts. Les primeres notícies de les quals disposem daten de l'any 1893, moment en què l'entitat organitza un ball en el Teatre Principal amenitzat per l'orquestra del Casino Menestral. El gener de 1894 l'associació es troba plenament constituïda i, tres anys després, el 1897, edita el *Reglamento* (Figueras: Imp. de José Serra). En foren presidents Josep Nadal (1894), Salvador Bosch (1895), Leoncio García (1899) i, el 1908, Joan Antich.

Consta que l'any 1896 Basil ja formava part de l'associació, i l'any 1912 assumeix responsabilitats a la junta i n'esdevé bibliotecari. Havien estat antecessors seus Joaquim Comet, Víctor Purcallas i Carles Alegret.

El Círculo Apolo gaudia de la secció lírica i dramàtica, i organitzava ac-

>> *El Cor de la Societat Coral La Erato (1928). A baix, la flauta de Ramon Basil.*

tuacions teatrals i vetllades literàries en el Teatre Principal, les quals eren amenitzades per diferents orquestres com la del Casino Menestral, la Filharmònica o la del Regimiento de San Quintín. Comptava també amb la secció recreativa, que organitzava balls de societat i participava en les desfilades de carrosses de les Fires i Festes de la Santa Creu, amb carrossa pròpia.

A la darrera dècada del s. XIX i la primera del XX el Círculo Apolo era una de les agrupacions teatrals de més renom de la ciutat.

Basil i l'associacionisme musical

Amb el gran nombre d'associacions, cors i orquestres existents, ens adonem que Figueres gaudia d'una eferescència cultural i musical que portava la davantera a la província. Per això fou precisament a la capital de l'Alt Empordà, on el mes d'abril de 1917 es re-

uniren una seixantena de músics amb la intenció d'articular el Sindicat Musical de la Província per tal de defensar i emparar els seus drets. La iniciativa comptà, també, amb múltiples adhesions procedents de diferents punts de les comarques gironines. Basil en va ser secretari general, i l'any 1923 esdevé un dels membres fundadors de l'Associació de Música de Figueres, el primer president de la qual va ser Pelai Torres, Ramon Basil vicepresident i Francesc Civil un dels vocals.

Aquestes associacions no es conformaren amb la defensa dels músics sinó que aportaren molt més, ja que esmerçaren els seus esforços en l'ensenyament i en la potenciació dels concerts de música del país i de l'estrangera.

Basil va viure els moments més àgils i dolços de l'ambient musical i associacionista figuerenc.

Inés Padrosa Gorgot és llicenciada en Història de l'art i diplomada en Biblioteconomia i Documentació.

ARXIU PARTICULAR DE JOAN ALBERNI

